

HET WARANDEKASTEEL TE DIEST

Een tweede opgravingscampagne op de Warande te Diest was gericht op het verder onderzoek van het westelijk deel van het plateau. Op de noordelijke rand hiervan werden de oudste bewoningssporen aangetroffen op ca. 2 m onder het maaiveld; enkele paalgaten en een wal opgebouwd uit brokken ijzersteen en aarde. Deze bewoningssporen werden afgedekt met een brandlaag. De aardewerkfragmenten (vooral Andenne-I) situeren de bewoning tussen 11de en 12de eeuw. Deze datering komt overeen met de oudste gegevens over de motetoren, dewelke zich op het oostelijk deel van het plateau bevond (cf. *Arch. Belg.*, 250). Bijgevolg mogen we aannemen dat we hier te maken hebben met het voorhof van de eerste versterking van de heren van Diest. Dat dit voorhof door een gracht omgeven was impliceert het bestaan van de wal. Van deze gracht werd echter geen spoor gevonden. Tussen de gracht van de mote en het voorhof ligt een afstand van ca. 50 m. In deze zone werden geen bewonings- of verdedigings-elementen aangetroffen. Met het bouwen van een nieuw kasteel rond het midden van de 13de eeuw op de plaats van het voorhof, werd de mote opgegeven. Tegelijkertijd werd aan de noord- en oostzijde van het kasteel een gracht van 11 m breed gegraven. Deze vernietigde waarschijnlijk alle sporen van de vroegere gracht.

Het verloop van de buitenmuren van dit kasteel werd verder nagegaan. Het onderzoek is noch niet beëindigd, maar laat toch een rechthoekig grondplan vermoeden. Van de binnenbebouwing werden enkele muren aangetroffen die aansloten op de buitenmuren. Ongeveer in de asrichting van het kasteel bevond zich de castrale kapel, bestaande uit zaaltje en versmald rechtgesloten koor. De negatieve muursporen variëren van 0,90 m tot 1,10 m breedte (fig. 55, a), en de totale lengte van het gebouw bedraagt 11,50 m. In het koor, dat een binnenruimte heeft van 3 m breedte op 4,40 m diepte bevindt zich een ijzerstenen altaarsokkel van 1,44 m op 0,75 m (fig. 55, 2 en 56). Deze ruimte was geplaveid met hele en fragmenten van gedeeltelijk geglazuurde platte dakpannen van $37 \times 19 \times 1,9$ cm, vastgezet in een wit-gele kalkmortel (fig. 56, 3). Bij dit koor sloot een zaaltje aan dat oorspronkelijk 5,20 m diep en 6,90 m breed moet zijn geweest (*intra muros*). De vloer bestond uit vaststampte gele zandleem (fig. 55, 4). In het midden van de noordmuur bevond zich de toegang met een breedte van 0,80 m (fig. 55, 5). Tussen koor en zaaltje werd geen afsluitmuur aangetroffen. Door een latere verbouwing (15de eeuw?) werd de zuidmuur van het zaaltje volledig weggebroken en op die plaats een langwerpige kelder ingeplant waarbij een stenen trap met vijf treden toegang verschafte (fig. 55, 6 en 7).

Typologisch vertoont deze kapel een duidelijke afwijking van het klassieke grondplan van rechthoekig zaaltje annex rechtgesloten koor, welk type courant voorkomt van de 7de-8de tot de 12de-13de eeuw. De wanverhouding tussen de breedte en de diepte van de zaal kan verklaard worden door het feit dat we hier te maken hebben met een castrale kapel en deze bijgevolg voorbehouden is voor het

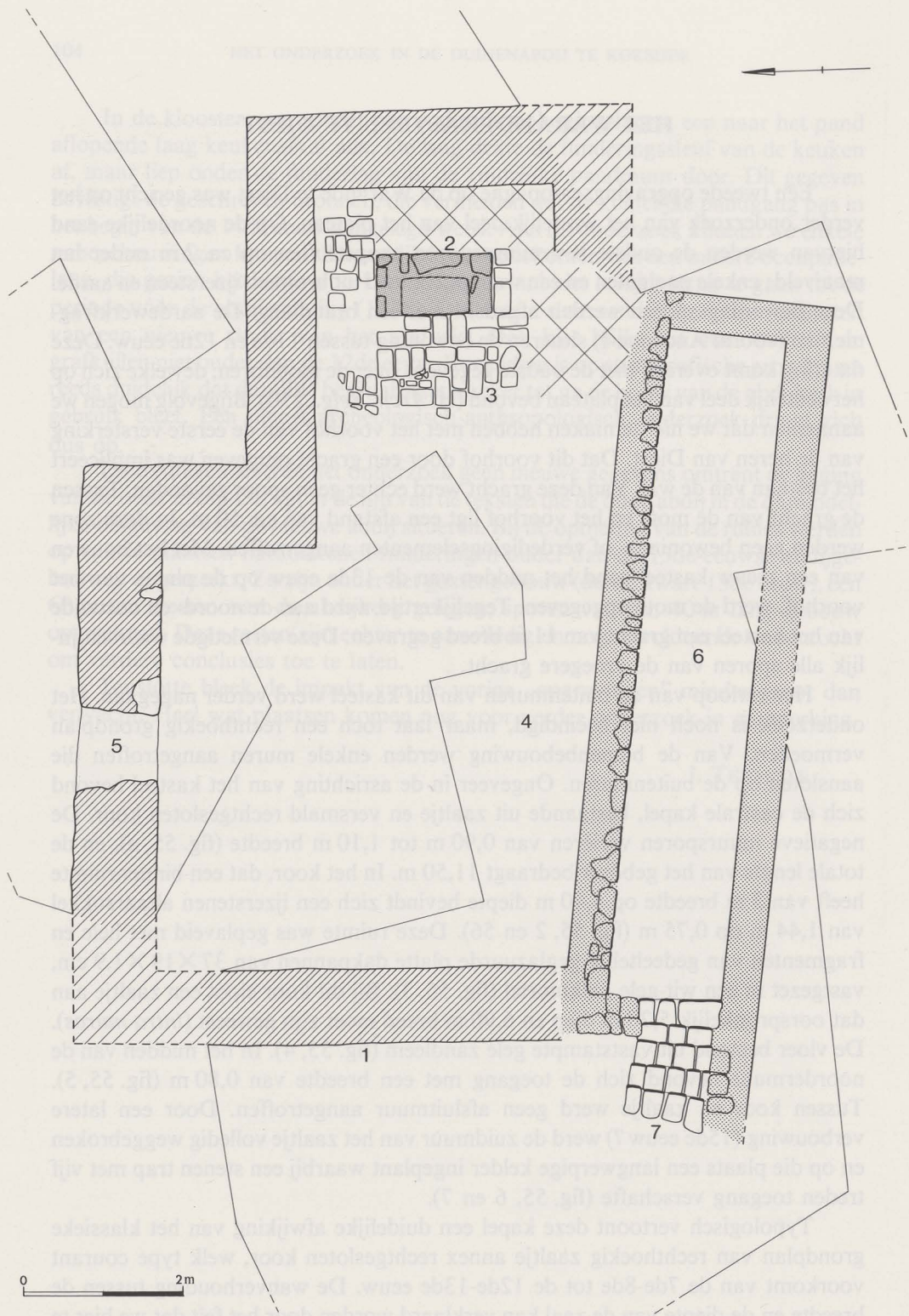

Fig. 55. Algemeen plan van de castrale kapel en de later toegevoegde kelder.

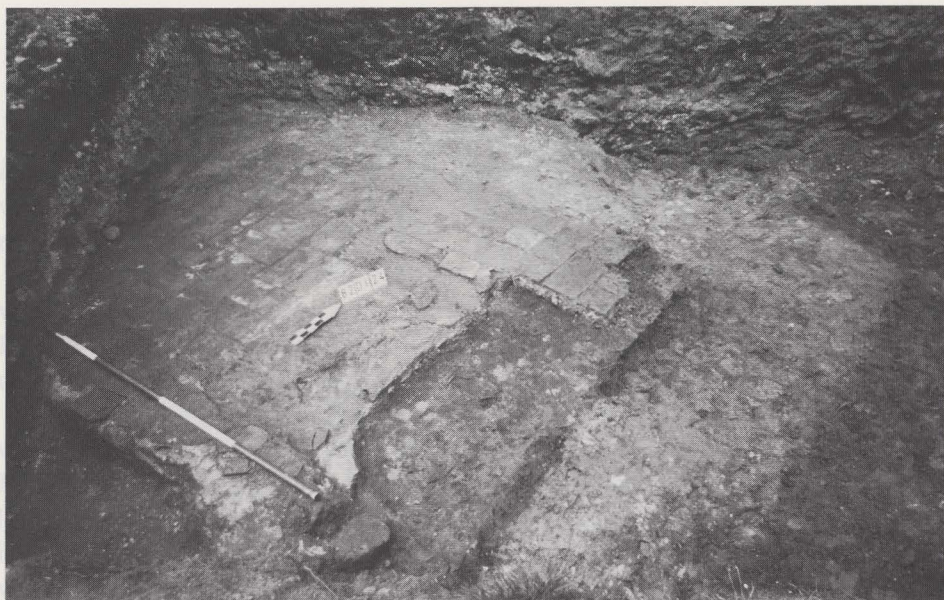

Fig. 56. Zicht op het koor van de castrale kapel (vanuit het Z.O.).

beperkte gezelschap van de heer en zijn onmiddellijke omgeving. Een goed geproportioneerde zaal heeft als verhoudingen 2 op 3, hetgeen een zaallengte van 10,35 m oplevert. Met de afmetingen $6,90 \times 10,35$ m krijgt men echter een ruimte die veel groter is dan noodzakelijk en reeds geschikt is voor een dorpsgemeenschap. Bijgevolg werd de lengte van 10,35 m uit praktische overwegingen drastisch gehalveerd tot 5,20 m, terwijl men toch het klassieke stramien volgde van zaal met rechtgesloten koor. De afwezigheid van enig archeologisch materiaal in de kapel laat niet toe dit gebouw op deze basis nauwkeurig te situeren. Het feit dat deze kapel naar alle waarschijnlijkheid volledig vrij stond van de overige gebouwen van het kasteel kan erop wijzen dat zij ouder is dan het kasteel zelf. De oudste vermelding van een burchtkapel te Diest vinden we pas in 1233.

Nochtans wordt hiermee niet de kapel op de Warandenberg bedoeld, maar wel deze op de plaats van de huidige O.L.V.-kerk langs de Demer. Pas wanneer de heer van Diest in 1253 afstand doet van zijn eerste kapel aan de abdij van Tongerlo, die ze zal omvormen tot parochiekerk, en terzelfdertijd een *capellanus in castro* wordt vermeld⁽⁴²⁾, wordt de nieuwe castrale kapel op de Warandenberg een feit. In de jaren 1514-1516 werd het hele complex (kasteel en kapel) door de graaf van Nassau afgebroken en de grachten gedempt, met de bedoeling aldaar een groter residentiekasteel te bouwen. In de vroegere oostelijke gracht werden de funderingen aangetroffen van deze laatste bouwfase. Het *Chronicon Diestense* vermeld i.v.m. deze gebeurtenis hetvolgende : „Circa hec tempora (1516), dictus Henricus comes antiquam mansionem dominorum de Diest in monte positam (...) dirui et

⁴² F. RAYMAEKERS, *Het kerkelijk en liefdadig Diest*, Leuven, 1870, 156 en 159.

Fig. 57. De geconsolideerde oostelijke funderingen van het kasteel (gezien vanuit het Z.).

demoliri ac nova fundamenta poni jussit et fecit”⁽⁴³⁾. Deze bouw werd echter snel gestopt en nooit hernomen. De funderingsresten werden nu volledig vrijgelegd en geconsolideerd door de B.T.K.-ploeg van „De vrienden van het Stedelijk Museum en Archief - Diest” (fig. 57).

B. ROOSENS, P. VYNCKIER

⁴³ F. RAYMAEKERS, *Chronicon Diestense, Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis*, 3de reeks, 2, 1861, 439.